

Sygn .akt III AUa 30/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 sierpnia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Sławomir Bagiński (spr.)

Sędziowie: SA Bożena Szponar - Jarocka

SA Dorota Elżbieta Zarzecka

Protokolant: Ewa Daniluk

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 28 sierpnia 2018 r. w B.

sprawy z odwołania M. M. (1)

przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

o emeryturę rolniczą

na skutek apelacji wnioskodawczyni M. M. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Suwałkach III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 6 listopada 2015 r. sygn. akt III U 570/15

I. oddala apelację;

II. odstępuje od obciążania M. M. (1) kosztami postępowania,

III. przyznaje radcy prawnemu P. M. 147,60 (sto czterdzieści siedem i 60/100) zł, w tym 27,60 zł podatku od towarów i usług ze Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Suwałkach) tytułem pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Sygn. akt III AUa 30/18

UZASADNIENIE

Decyzją z 24.07.2015 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił M. M. (1) prawa do emerytury rolniczej z uwagi na brak wymaganego okresu podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu (24 lata 11 miesięcy i 14 dni zamiast 25 lat).

W odwołaniu od tej decyzji M. M. (1) domagała się jej zmiany i przyznania prawa do emerytury rolniczej. Podniosła, iż 19.03.1984 r. zawarła związek małżeński z M. M. (2) i od 30.03.1984 r. zamieszkała w gospodarstwie rolnym teścia we wsi W. gm. B.. Została zameldowana na pobyt stały i od tego momentu stała się domownikiem. Podniosła, iż od tego czasu stale pomagała w pracach w gospodarstwie rolnym. Starła się o uzyskanie zaświadczenia z Urzędu Gminy o opłacaniu za nią składek, jednak nie uzyskała takiego potwierdzenia z uwagi na brak stosowanej dokumentacji w tym zakresie.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy w Suwałkach wyrokiem z 6.11.2015 r. odwołanie oddalił. Wydanie orzeczenia poprzedziły następujące ustalenia. M. M. (1) jest uprawniona na stałej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym. W dniu 17.06.2015 r. odwołująca wystąpiła z wnioskiem o emeryturę rolniczą.

Przy ustalaniu prawa do renty rolniczej Kasa uwzględniła następujące okresy: od 17.03.1970 r. do 31.08.1975 r. (okres pracy w gospodarstwie rolnym), od 1.09.1975 r. do 12.06.1976 r. i od 21.06.1976 r. do 09.02.1980 r. oraz od 1.11.1980 r. do 30.09.1981 r. (okresy zatrudnienia poza rolnictwem), od 01.10.1981 r. do 17.08.1983 r. (urlop wychowawczy), od 18.08.1983 r. do 27.03.1984 r. (okres zatrudnienia poza rolnictwem), od 1.01.1985 r. do 31.12.1990 r. (okres pracy w gospodarstwie rolnym), od 21.04.1986 r. do 16.09.1986 r. (okres zatrudnienia poza rolnictwem), od 1.01.1987 r. do 31.08.1987 r. (okres zatrudnienia poza rolnictwem) i od 1.01.1991 r. do 30.06.2004 r. (okres pracy w gospodarstwie rolnym).

Odwołująca wystąpiła do Wójta Gminy B. z wnioskiem o wydanie zaświadczenia o podleganiu przez nią ubezpieczeniu społecznemu rolników od dnia 1.04.1984 r. tj. z dniem, w którym stała się domownikiem rolnika w rozumieniu art. 6 pkt 2 ustawy z dnia 14.12.1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin. Okoliczność uzyskania statusu domownika łączyła z faktem zameldowania na pobyt stały od 30.03.1984 r. w miejscowości W. gm. B. w gospodarstwie rolnym teściów, którzy z mężem skarżącej M. M. (2) prowadzili ponad 30-hektarowe gospodarstwo rolne. We wniosku podała, że naczelnik gminy, (którego zadania przejął wójt) prowadził ewidencję okresów ubezpieczenia rolników indywidualnych i opłacania składek na Fundusz Ubezpieczenia Społecznego (...) każdej z osób objętych ubezpieczeniem. Na podstawie prowadzonej ewidencji naczelnik gminy potwierdzał okresy ubezpieczenia oraz dane niezbędne do ustalenia prawa i wysokości świadczeń przysługujących z ubezpieczenia społecznego.

Postanowieniem z 21.01.2015 r. Wójt Gminy B. odmówił jej wydania żądanego zaświadczenia. W uzasadnieniu postanowienia podał, że z dokumentacji archiwalnej tj. rejestrów wymiarowych zobowiązań pieniężnych z lat 1984-1985, znajdującej się w urzędzie wynika, iż w gospodarstwie rolnym teścia wnioskodawczynie S. M. w 1984 r. do ubezpieczenia zgłoszone były 3 osoby, a wnioskodawczynie została zgłoszona jako domownik do ubezpieczenia społecznego od dnia 01.01.1985 r.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w B. oddalił skargę wnioskodawczynie wskazując, iż odmowa wydania żądanego zaświadczenia była zgodna z prawem. WSA w pisemnych motywach orzeczenia podniósł, iż organy obu instancji rzeczywiście nie mogły wydać zaświadczenia zgodnie z żądaniem wnioskodawczynie, ponieważ w spornym okresie (1984 r.) potwierdzanie okresów ubezpieczenia rolników indywidualnych i członków ich rodzin następowało wyłącznie na podstawie jednego rodzaju ewidencji nazwanej „ewidencją okresów ubezpieczenia i opłacania składek na Fundusz Ubezpieczenia Społecznego (...). Powyższe wynikało wprost z treści § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.03.1983 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. z 1983r. Nr 21, poz. 94 zez zm.). Wnioskodawczynie do ubezpieczenia społecznego rolników została zgłoszona dopiero od 1.01.1985 r. zatem zapisy ewidencji, która prawnie mogła stanowić źródło potwierdzenia okresu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, nie potwierdzały okoliczności objęcia jej takim ubezpieczeniem w roku 1984.

Wnioskodawczynie ubezpieczeniu społecznemu rolników podlegała w okresach od 1.01.1985 r. do 30.06.2004 r.

W ocenie sądu I instancji odwołanie nie jest zasadne. Jak stanowi art. 19 ust. 1 i 1a i pkt 6 ustawy z dnia 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników emerytura rolnicza przysługuje kobiecie w razie uzyskania wieku, co najmniej 60 lat i 5 miesięcy; podleganiu ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres co najmniej 25 lat, z uwzględnieniem art. 20. Zgodnie z tym przepisem do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy: podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach

1983-1990; prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16 roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r..

Sąd odmówił przyznania świadczenia, gdyż ubezpieczona nie spełniła progów stażowych. Okresy uwzględnione przez Kasę nie budziły zastrzeżeń Sądu Apelacyjnego. W toku postępowania odwołująca próbowała wykazać, iż od 01.04.1984 r. podlegała rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu jako domownik. W tym zakresie Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Wojewódzkiego Sądu Apelacyjnego w Białymstoku, które zawarte zostało w wyroku z dnia 23.04.2015 r., (...) Sa/Bk 177/15.

Odnośnie podlegania rolniczemu systemowi ubezpieczeń odwołująca wykazała okres od 1.01.1985 r. w związku ze zgłoszeniem jej jako domownika i opłacaniem z tego tytułu składek. Nie ma jednak dowodów, iż taki status posiadała przed tą datą tj. od 1.04.1984 r. Nie legitymuje się zatem okresem ubezpieczenia w wymiarze 25 lat.

W związku z powyższym, na podstawie art. 477¹⁴ §1 k.p.c. odwołanie podlega oddaleniu.

Nieformalną apelację złożyła wnioskodawczyni, zaskarżając wyrok Sądu Okręgowego w całości. Ubezpieczona domagała się potraktowania jej w sposób łagodzący, gdyż uchybienia w tym zakresie dopuścił się Naczelnik gminy B.. Skarżąca podniosła ponownie, iż od 1 kwietnia 1984 r. do dnia 31 grudnia 1984 r. była już domownikiem w gospodarstwie rolnym rodziców męża. Płatność składki przy podatku rolnym nie sprzyjała zachowaniu stosownych dokumentów. Dlatego skarżąca wniosła o zezwolenie na opłacenie należnej składki za 17 dni, co umożliwi uzyskanie emerytury.

Sąd Apelacyjny, po raz pierwszy rozpoznając sprawę, w wyroku z 8.06.2016 r. oddalił apelację.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zdarzenia związane z zawarciem związku małżeńskiego oraz zameldowanie przy mężu i praca w gospodarstwie rolnym nie są sporne. Istota problemu tkwi w innych okolicznościach faktycznych, a mianowicie czy od 1 kwietnia 1984 r. do 31 grudnia 1984 r. ubezpieczona legitymowała się statusem domownika i z tego tytułu opłacane były za nią należne składki. Dopiero koniunkcja obu elementów może otworzyć drogę do ingerencji w zaskarżony wyrok.

W ocenie Sądu Apelacyjnego z materiału dowodowego w sprawie wynika, że skarżąca podlegała ubezpieczeniu społecznym rolników od 1 stycznia 1985 r., nie została bowiem zgłoszona do ubezpieczenia społecznego rolników od 1 kwietnia 1984 r. Skoro wniosek o ubezpieczenie społeczne rolników jest od 1 stycznia 1985 r., to znaczy że przed tą datą za ubezpieczoną nie odprowadzono składek. W ocenie Sądu Apelacyjnego w czasie ciąży ubezpieczona nie mogła pracować w gospodarstwie rolnym. Zgłoszenie do świadczeń leczniczych przy mężu też nie dowodzi o okresie podlegania ubezpieczeniu, gdyż tego rodzaju czynności mają miejsce także dziś i dotyczą osób, które nie mają własnego tytułu ubezpieczenia społecznego. Inaczej mówiąc, zgłoszenie do ubezpieczenia rolnego skutkowało by wydaniem odwołującej własnej legitymacji ubezpieczeniowej. Z tego względu przedstawione w apelacji dokumenty nie wnoszą do sprawy istotnych okoliczności. Także załączone decyzje o podatku rolnym za 2015 i 2014 rok oraz kopia dowodu osobistego nie wnoszą do sprawy nowych faktów. Okoliczność związana z miejscem zamieszkania nie niweczy stanowiska pozwanego.

Sąd Apelacyjny odwołał, się też do treści art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U z 1982 r., nr 40, poz. 268). I stwierdził, że przyjmując warunek jego uzyskania (statusu domownika) i tak nie jest możliwe przyznanie świadczenia, gdyż do okresów ubezpieczenia wymaganych zgodnie z art. 19 ust. 1 pkt 2 i ust. 2 pkt 2 zalicza się okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990. Stąd też sam status domownika nie wyjaśnia istoty problemu. Składka na ubezpieczenie skarżącej nie została uiszczona, co prawidłowo ustalił sąd I instancji.

Z drugiej strony sąd nie jest wyposażony w uprawnienie nakazujące stronie pozwanej przyjąć składkę na ubezpieczenie społeczne rolników za 17 dni, tak by w rezultacie doszło do uzyskania wymaganego 25 letniego okresu ubezpieczenia

społecznego rolników. Również nie ma podstaw do przyznania świadczenia osobie, która nie legitymuje się wymaganą liczbą lat ubezpieczenia.

W tej też płaszczyźnie Sąd Apelacyjny ocenił argumenty skarżącej zawarte w piśmie z 25 kwietnia 2016 r. Z jego treści wynika, że ubezpieczona pracowała w rolnictwie od dnia 13 czerwca do 20 czerwca 1976 r. Chodzi o okres 8 dni, oddzielający zakończenie jednej pracy (zatrudnienie w Ż. do dnia 12.06.71 r.), a podjęcie kolejnej (od 21.06.71 r. w Banku). Hipotetyczne uwzględnienie 8 dni pracy nie może doprowadzić do przyznania emerytury, gdyż nadal ubezpieczona nie legitymuje się wymaganym (25 letnim) okresem ubezpieczenia. Uchybienia tego nie konwaliduje praca w wakacje w czasie urlopu w gospodarstwie rolnym. Gdyż okres urlopu liczy się do podstawowego zatrudnienia i nie podlega ponownemu zaliczeniu na poczet innego ubezpieczenia. W końcu przepisy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników nie posługują się konstrukcją „złotówka za złotówkę „, na którą powołuje się w omawianym piśmie autorka apelacji. Tym samym nie ma przesłanek do przyznania emerytury rolniczej. W konkluzji Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie sam fakt pracy, lecz pracy po zgłoszeniu do ubezpieczenia społecznego rolników rodzi uprawnienie do uzyskania emerytury.

Wyrok Sądu Apelacyjnego z 8.06.2016 r. skargą kasacyjną zaskarżyła M. M. (1).

W skardze kasacyjnej zarzucono naruszenie:

1. art. 378 § 1 in fine k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 k.p.c., art. 5 k.p.c., art. 86 k.p.c. i art. 3 k.p.c., art. 473 § 1 k.p.c. w związku z art. 386 § 2 k.p.c. oraz art. 117 § 5 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie z urzędu w granicach zaskarżenia nieważności postępowania przed Sądem Okręgowym, oddalenie apelacji i zaniechanie uchylenia wyroku oraz przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżąca została pozbawiona możliwości obrony swych praw, gdyż mimo jej nieporadności przejawiającej się m.in. w nieznanym istocie sporu, udzielaniu na pytania sądu pierwszej instancji nieadekwatnych odpowiedzi lub powtarzaniu tych samych okoliczności sąd pierwszej i drugiej instancji nie pouczył jej o celowości rozważenia ustanowienia profesjonalnego pełnomocnika z urzędu, konieczności wykazania dowodami podlegania w 1984 r. ubezpieczeniom społecznym rolników, w szczególności wykonywania pracy w gospodarstwie teściów jako domownik oraz przyczyn nieodprowadzenia za nią składek na ubezpieczenie społeczne rolników. Zgłoszony w apelacji wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w ogóle nie został rozpoznany;

2. art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 117 § 2, 5 i 6 k.p.c. poprzez nieprzekazanie wniosku skarżącej o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, ewentualnie nierozpoznanie tego wniosku samodzielnie, co skutkowało nieważnością postępowania przed Sądem Apelacyjnym, wynikającą z pozbawienia skarżącej możliwości obrony jej praw w związku z podniesionymi przez nią w apelacji okolicznościami dotyczącymi stanu jej zdrowia, niemożnością udziału w rozprawie apelacyjnej, ograniczeniem zdolności percepcji i skutecznej obrony jej praw w postępowaniu sądowym wskutek choroby oraz wdrożonego leczenia;

3. art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 1 ust. 1 i 2, art. 2 pkt 1, 2 i 4 w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin poprzez błędną wykładnię przepisu, polegającą na uznaniu, iż warunek podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu przez okres 25 lat oznacza nie tylko podleganie temu ubezpieczeniu z mocy ustawy, ale także okres opłacania składek z tego tytułu, a warunek podlegania temu ubezpieczeniu przez wymagany okres nie jest spełniony jeśli składki na ubezpieczenie społeczne nie zostaną opłacone za cały ten okres, niezależnie od przyczyny tego stanu rzeczy oraz ewentualnego braku zawinienia osoby podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego rolników (...). O podleganiu ubezpieczeniu społecznemu rolników decyduje co do zasady ziszczenie się przesłanek ustawowych podlegania ubezpieczeniu społecznemu, a nie zgłoszenie danej osoby do ubezpieczenia społecznego czy uiszczenie należnych składek (...). Brak uiszczenia składek nie niweczy podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników czy ich domowników, zwłaszcza gdy osoba podlegająca ubezpieczeniom społecznym nie miała wpływu i nie ponosiła winy za nieuiszczenie składek;

4. art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 1 ust. 1 i 2, art. 2 pkt 1, 2 i 4 w związku z art. 3 ust. 1 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin poprzez „nieprawidłowe niezastosowanie” mimo, że spełniony został warunek podlegania przez skarżącą ubezpieczeniom społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin przez wymagany prawem okres;

5. art. 386 § 4 zdanie 2 k.p.c. w związku z art. 3 k.p.c. i art. 6 § 2 k.p.c. w związku z art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 1 ust. 2 w związku z art. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin poprzez zaniechanie uchylecia wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania mimo konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości;

6. art. 381 k.p.c. w związku z art. 258 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z zeznań świadka M. K. mimo tego, że jego zgłoszenie przed sądem pierwszej instancji nie było możliwe wobec wykrycia dowodu w maju 2016 r. Niemożność powołania tego dowodu przed sądem pierwszej instancji była spowodowana nieświadomością odwołującej się co do braku ograniczeń dopuszczalności dowodu ze świadków i przesłuchania stron w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. Odwołująca się pozostawała w błędnym przekonaniu, że dowód z zeznań świadków i stron jest niedopuszczalny, a Sąd nie pouczył jej, że taki zakaz dowodowy nie obowiązuje;

7. art. 5 k.p.c. w związku z art. 86 k.p.c. i art. 3 k.p.c. i 5 art. 6 § 2 k.p.c. w związku z art. 19 ust. 1 pkt 2 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 1 ust. 2 w związku z art. 2 pkt 2 ustawy z 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin poprzez zaniechanie pouczenia odwołującej się o celowości ustanowienia pełnomocnika z wyboru lub zgłoszenia wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, a także konieczności wykazania czy odwołująca się miała status domownika rolnika w okresie od 30 marca do 31 grudnia 1984 r. (...). Po otrzymaniu pisma procesowego z wnioskiem o przesłuchanie M. K., sąd drugiej instancji powinien pouczyć odwołującą się, iż jest obowiązana wykazać nie tylko przyczyny zgłoszenia jej jako domownika do ubezpieczenia społecznego dopiero od 1 stycznia 1985 r., ale przede wszystkim fakt legitymowania się 25 - letnim okresem podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Wyrokiem z 21.11.2017 Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Apelacyjny, po ponownym rozpoznaniu sprawy, zważył co następuje:

Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne ustalenia Sadu Okręgowego, ponieważ znajdują one potwierdzenie w materiale sprawy, także w materiale uzupełnionym w toku postępowania apelacyjnego. Przede wszystkim Sąd Apelacyjny przyjmuje, że za wnioskodawczynię nie opłacono składek na ubezpieczenie społeczne członka rodziny rolnika za okres sprzed 1.01.1985 r. Uzupełniające ustalenia zostaną przedstawione w dalszej części uzasadnienia.

Z uzasadnienia Sądu Najwyższego wynika następująca wykładnia prawa, którą związany jest Sąd Apelacyjny (art. 398²⁰ k.p.c.): Dla postępowania w niniejszej sprawie znaczenie ma nie tylko kwestia ustalenia, czy w spornym okresie zostały opłacone składki, lecz także ustalenie okresu ubezpieczenia społecznego wnioskodawczyni jako domownika rolnika, ponieważ obowiązek opłacenia składek jest pochodną ubezpieczenia. Sąd Najwyższy odwołał się do wyroku z 21 kwietnia 2016 r. w sprawie III UK 116/15. W wyroku tym Sąd Najwyższy stwierdził, że: „Dzieciom zmarłej osoby współpracującej z osobą prowadzącą pozarolniczą działalność przysługuje prawo do renty rodzinnej, gdy po śmierci tej osoby płatnik opłaci zaległe składki z tytułu podlegania jej obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (art. 65 ust. 1 i art. 5 ust. 4 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm. oraz w związku z art. 2a ust. 1 i art. 24 ust. 5f ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 963 ze zm.)”. Sąd Najwyższy nie wyjaśnił wprost konsekwencji takiego stanowiska w odniesieniu do niniejszej sprawy. Wydaje się jednak, że w ocenie Sądu Najwyższego, ustalenie podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin umożliwiłoby opłacenie składek na to ubezpieczenie nawet obecnie. Sąd Najwyższy nie przyjął

zatem, że samo podleganie ubezpieczeniu jako domownik jest wystarczające do uwzględnienia tego podlegania do nabycia prawa do emerytury rolniczej, stwierdził bowiem: „Jasne jest też, że zgodnie z art. 6 pkt 14 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników za okresy podlegania określone ubezpieczeniu społecznemu – rozumie się tylko takie okresy, za które opłacono przewidziane w odpowiednich przepisach składki na to ubezpieczenie, chyba, że w myśl przepisów nie istniał obowiązek opłacenia składek. (...) zaniechanie składki nie może decydować o braku ubezpieczenia, a jedynie o braku okresu podlegania ubezpieczeniu wymaganego do emerytury”.

W odniesieniu do tego, Sąd Apelacyjny na podstawie zeznań świadków L. S. (k. 14v.) oraz M. K. oraz zeznań M. M. (1) słuchanej w charakterze strony (k. 14 v. akt III Uo 8/18 SO Suwałkach) ustalił, że wnioskodawczyni pracowała w gospodarstwie rolnym swoich teściów, praca ta stanowiła jej główne źródło utrzymania, wnioskodawczyni pozostawała też z teściami we wspólnym gospodarstwie domowym. Jednoznaczne zeznania świadków jak i odwołującej wskazują, że stan ciąży nie stanowił problemu w wykonywaniu pracy. Z tego względu należy uznać, że M. M. (1) także w okresie od 30.03.1984 r. do 31.12.1984 r. była domownikiem w rozumieniu art. 2 pkt 2 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U.2017.2336 j.t.). We wskazanym okresie wnioskodawczyni była objęta obowiązkiem ubezpieczenia społecznego członków rodziny rolnika, a wynika to z art. 3 ust. 1 w zw. z 1 ust. 2 obowiązującej wówczas ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz.U.1989.24.133 j.t.)

Natomiast brak jest jakichkolwiek dowodów na to, że - do dnia zamknięcia rozprawy po ponownym rozpoznaniu sprawy - składki za sporny okres zostały opłacone.

Z kart ewidencyjnych ubezpieczonych wynika, że składki (od osób) zostały opłacone: za męża wnioskodawczyni poczynając od 1983 r., natomiast za wnioskodawczynię od 1985 r.

Nie ma podstaw do przyjęcia, że składki za wnioskodawczynię za 1984 r. nie zostały opłacone z powodu braku obowiązku ich opłacenia. Z informacji Urzędu Gminy w B. (k. 178) wynika, że mąż wnioskodawczyni M. M. (2) przejął gospodarstwo rolne 2.06.1987 r. W związku z tym w latach 1977-1984 nie opłacał składek na ubezpieczenie rolnicze. Wynika z tego zarazem, że nie odnosiło się do niego, a pośrednio także do jego żony, zwolnienie przewidziane w § 36 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 marca 1983 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz.U.1983.21.94). Powyższy przepis dotyczył bowiem zachowania uprawnień do zwolnienia od opłacania składek młodych rolników którzy zostali zwolnieni z opłacania składek na podstawie art. 40 ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz.U.1977.32.140). Nadto zwolnienie to nie dotyczyło składek od osób, lecz jedynie składki z hektara przeliczeniowego i od dochodu szacunkowego z działów specjalnych.

Brak jest też innych przepisów, które przewidywałyby zwolnienie od składki należnej od domownika (zob. § 30a i § 30 wspomnianego wyżej rozporządzenia). Nie zachodziły także okoliczności umożliwiające zwolnienie od składki z hektara przeliczeniowego.

Powyższe okoliczności wskazują, że aktualne pozostało stanowisko Sądu Apelacyjnego wyrażone przy pierwszym rozpoznaniu sprawy co tego, że wnioskodawczyni nie ma 25 lat okresów ubezpieczenia emerytalno-rentowego oraz zaliczanych do nich okresów:

- podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników indywidualnych i członków ich rodzin w latach 1983-1990 i
- prowadzenia gospodarstwa rolnego lub pracy w gospodarstwie rolnym, po ukończeniu 16. roku życia, przed dniem 1 stycznia 1983 r.,

Jeszcze raz podkreślić należy, że jakkolwiek wnioskodawczyni w spornym okresie podlegała obowiązkowi ubezpieczenia społecznego jako członek rodziny rolnika (domownik), to nie można tego podlegania uznać za „okres podlegania ubezpieczeniu” w rozumieniu art. 20 ust. 1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ponieważ (w myśl art. 6 pkt 14 tej ustawy) - za okresy podlegania określone ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się tylko

takie okresy, za które opłacono przewidziane w odpowiednich przepisach składki na to ubezpieczenie, chyba że w myśl tych przepisów nie istniał obowiązek opłacania składek.

Z tego względu apelację oddalono na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 102 k.p.c., mając na względzie to, że wnioskodawczyni przez specyficzny układ stosunków faktycznych nie nabyła prawa do emerytury. Obciążenie jej kosztami nie odpowiadałoby zatem zasadom słuszności.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu orzeczono na mocy art. 22³ ust. 1. ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U.2017.1870 j.t.). Wysokość tych kosztów ustalono na podstawie § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 15 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U.2016.1715).